

2) El llogaret de Casterner de les Olles es troba també en un lloc encinglerat, sobre el marge esquerre del riu Noguera Ribagorçana, en un lloc que ha quedat reduït a ruïna per l'embassament d'Escales. La roca que fonamenta les cases és també de color fosc, verd negrós, i s'aixeca front per front d'una altra rocassa d'identica composició geològica, que és ja sobre el marge dret del riu i rep el nom de *Els Castellots*. La motivació d'aquest nom deu haver estat el seu caràcter estarterat, que de lluny li dóna l'aspecte d'un castell amb espitlleres. Endemés d'aquests dos llocs importants, hi ha una casa de nom potser succedani anomenada *Casterner* a Les Iglésies (Pallars Jussà), com indiquen les cobles del Peirot: «Ja feve vint-i-dos dies / que el Peirot no se'n veié. / Lo trobem a Les Iglésies / allí a casa Castarné» Pep Coll, *El parlar del Pallars*, p. 146).

PRON. POP.: *kasterné*, oït a Bivils per Coromines (Ll. XIX, 130.14) i a Casterner de Noals i a Sopeira per Terrado; *kastarné*, recollit a Irgo, Erill, Barruera, Cardet i Llesp per Coromines i a Areny per Terrado.

DOC. ANT. 1) a. 979, «in castro subts Castellum Nigrum --- in illum Castellum Nigrum» (Abadal, *Pallars i Ribagorça*, 260); a. 987, «Castello Nigro in valle Singicitana» (Abadal, *Pallars i Ribagorça*, 272); a. 1023, «Castello Nigro» (Serrano, *NRibagorça*, 448); a. 1044, «Castellum Nigrum» (*Lib. Feud. Maior* I, 138); princ. S. XII, «Gaucerandus de Castello Nigro», signa un document d'Alaó junt amb P. de Calbera, P. de Benavarrí i P. d'Isclès (Serrano, *Not. DHR*, 218); a. 1218, «Signum Petrus de Chastelner», mencionat junt amb Rallui, Seira, Vallabruga i Bivils (Martín Duque, *Ovarra*, 166.33).

2) Referit a Casterner de les Olles: a. 1359, *Casterner*, Cens de 1359, *CoDoACA* XII, 73); a. 1385, «Johan de Castarner»; a. 1495 «*Casternet*» (*Focs Cens* 1495, 6).

HOMÒNIMS I PARÒNIMS: 1) *Casternui*, partida en el terme de Bonansa. Coromines, en una de les cèdules de l'*Onomasticon*, proposa un ètimon *CASTLONOI, per tal com hi havia CAST(U)LO en ibèric.

2) *Casterissol*. Construcció a muntanya al terme d'Esperan.

3) *El Castero*, al te. de Güel (per a -r- < -LL- de CASTELLUM E.T.C. I, 132q).

4) *Es Casterasses*, te. de Unarre.

5) *Castorno*, pda. de Ginast. Coromines pensa en un *Castrum Rotundum*. Amb més dificultats es podria partir d'un *CASTULONO o d'un *CASTRONO, vista l'existència de *Casternui*. La metàtesi de *CASTRONO en *Castorno* seria un cas excepcional, essent en síl·laba tònica (en tenim un cas en *Tirvia* < TRIVIA).

ETIM. 1) L'etimologia menys arriscada i sense problemes ens l'ofereix la documentació medieval amb la forma *Castellum Nigrum*. No hi queda rastre de cap castell a Casterner de les Olles, però el poble està construït sobre una gran rocassa eruptiva de color verd fosc que s'ha ennegrit a causa dels agents naturals. És

ben probable que alguna de les cases de *Casterner* hagi estat altre temps una construcció fortificada, ben situada a l'aguait del camí que pujava del congost d'Escales cap al Pont de Suert. I, posat el cas que no hi hagués estat mai un castell de debò, la forma del terreny justificaria una denominació metafòrica d'aquesta mena. Pensem en el lloc anomenat *Els Castellots*, que és ben prop de Casterner. És significatiu que també *Casterner de Noals* es trobi sobre una roca del mateix tipus que la del seu homònim. Aquí ens van mostrar una casa que anomenen encara *El Castell*.

La justificació geogràfica, tant de *castellum* com de *nigrum* sembla ser inqüestionable a la vista de la realitat dels dos topònims. La justificació lingüística de l'ètimon proposat és també clara. Podem explicar l'evolució CASTELLUM > *Caster*, ja que el pas -LL- > -r- es troba testificat, si bé esporàdicament, en altres indrets: a *Casterissol* (Esperan), *El Castero* (Güel), *Es Casterasses* (Unarre), topònims que hem comentat més amunt; i no estem ja lluny geogràficament de les zones gascona i aragonesa on aquest tractament de la geminada lateral pot exemplificar-se abundantment. I el pas de NIGRUM a *ner* tampoc presenta dificultats: bastarà recordar topònims com *Peranera* (PETRAM NIGRAM), *Costanera* i *Riner*.

Una altra via etimològica, molt propera a aquesta, l'oferiria una base CASTRUM NIGRUM, que En Coromines havia imaginat abans de decantar-se per l'ètimon CASTELLUM NIGRUM, suggerit per la documentació medieval. En realitat no podem descartar del tot aquesta possibilitat. Res més normal que, en un hipotètic **Castrener*, pogués transposar-se *re* en *er* i donar *Casterner*. Aquesta via va quedar plantejada «en espera que el futur ens reservi més clàries» en el *DECat*, on JCor. es pregunta «si els dos *Casterné* de Ribagorça vénen de CASTRUM NIGRUM > *Castrener* > *Casterner* (o és CASTELLUM NIGRUM?)» (*DECat* II, 628a48).

2) Malgrat l'evidència aparentment apaivagant de l'explicació anterior, ens inquieta l'existència d'aqueix *Casternui*, lloc poc important que mai va cridar l'atenció d'escriptors i notaris. L'aspecte del nom és indubtablement pre-llatí. Ens preguntem si la forma *Castellum Nigrum* dels documents medievals no serà en realitat una refacció etimològica mig-sàvia sobre una forma popular com *Casterné*. Pensem en casos com *Ardanui* al costat de *Ardoné* i tindrem un paral·lel perfecte de la parella *Casternui* (Bonansa) - *Casterné*. *Ardoné* és la pron. pop. d'*Ardanué*, oït per Terrado el 1990 a Nerill i el 1992 a Denui. *Ardonés* és també una pda. de muntanya en el límit de les valls de Benasc i de Castanesa (pron. pop. *ardonés* recollida per Terrado a Cerllé i a Denui). Que, almenys a la fi del S. xv alguns notaris no tenien consciència que hagués existit una -r final ho prova la forma *Casternet* [del (2)].

La *t* de *Casternet* no deu ser una errada tipogràfica, per tal com també *Escaner* (pron. pop. *eskané*) apareix escrit *Escanet* en el document de 1495. Això suposaria que en ambdós casos —*Casternui* i *Caster-*